

Sisäministeriön ja sen hallinnonalan laillisuusvalvontakertomus vuodelta 2019

Sisälllys

Sisäministeriön ja sen hallinnonalan laillisuusvalvontakertomus vuodelta 2019	1
1. Yleistä	2
1.1 Laillisuusvalvontaraportointi SM:n hallinnonalalla	2
1.2 Laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmä	2
1.3 Ihmisoikeustapaukset kansainvälisissä lainkäyttö- ja tutkintaelimissä	3
2. Laillisuusvalvontaohjeen (SMDno-2016-329) 13 kohdan mukaan raportoitavat asiakokonaisuudet	3
2.1 Laillisuusvalvonta-/tarkastussuunnitelmat ja niiden toteuttaminen	3
2.2 Hallintokantelut ja omat aloitteet	8
2.2.1 Kanteluiden käsittely	8
2.2.2 Sisäministeriöstä ylimmille laillisuusvalvojille annetut lausunnot, selvitykset ja kertomukset	10
2.3 Rikosasiat	12
2.4 Virkamiesoikeudelliset asiat	13
2.5 Vahingonkorvaukset	14
2.6 Henkilötietojen käsittelyn valvonta	15
2.7 Kansalaispalautteen huomioon ottaminen	17
3. Havaintoja ja johtopäätöksiä	18
3.1 Laillisuusvalvonnan järjestäminen sisäministeriössä	18
3.2 Huomioita virastojen laillisuusvalvontakertomuksista	18
3.3 Johtopäätöksiä	19

1. Yleistä

1.1 Laillisuusvalvontaraportointi SM:n hallinnonalalla

Sisäministeriön hallinto- ja kehittämisosasto laatii vuosittain sisäministeriön ja sen hallinnonalan kokoavan laillisuusvalvontakertomuksen, joka käsitellään kansliapäällikön johtoryhmässä.

Poliisihallitus, Suojelupoliisi, Hätäkeskuslaitos, Pelastusopisto, Maahanmuuttovirasto, Kriisinhallintakeskus ja Rajavartiolaitoksen esikunta, joka toimii samalla myös ministeriön rajavartio-osastona, ovat laatineet ja toimittaneet laillisuusvalvontaohjeen mukaisesti omat kertomuksensa sisäministeriölle. Näissä kertomuksissa on luettavissa yksityiskohtaiset tiedot virastotason laillisuusvalvonnasta.

Poliisiosasto, pelastusosasto, maahanmuutto-osasto, kansallisen turvallisuuden yksikkö ja ministeriön kansainvälisten asioiden yksikkö, joilla on ministeriötasolla vastuu oman hallinnon alansa laillisuusvalvonnasta, ovat antaneet tätä kertomusta varten lausumansa.

Sisäministeriön kirjanpitoyksikön tilinpäätöksessä vuodelta 2019 (SM:n julkaisu 2020:4) kohdassa 1.3.2 Ministeriön sisäisen kehittämisen tavoitteet kerrotaan, että sisäministeriössä toteutettiin vuonna 2019 arviointi- ja kehittämishanke laillisuusvalvonnan järjestämisestä ministeriössä. Tilinpäätöksen kohdassa 1.7. Sisäisen valvonnan arviointi- ja vahvistuslausuma viitataan siihen, että sisäisen valvonnan ja riskienarvioinnin varmennustehtävässä ministeriön johdon tukena toimivat sisäisen tarkastuksen yksikkö sekä laillisuusvalvonta-toiminto.

1.2 Laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmä

Sisäministeriön työjärjestyksen (1078/2013) 11 §:ssä säädetään laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmästä, jonka jäsenet toimivat omassa organisaatiossaan laillisuusvalvonnan asiantuntijoina ja yhteyshenkilöinä.

Kehittämistyöryhmän kokoonpano tarkistettiin vastaamaan ministeriössä ja hallinnonalalla tapahtuneita organisaatiomuutoksia ja henkilövaihdoksia ja työryhmän uutena puheenjohtajana aloitti hallitusneuvos Ari-Pekka Koivisto sisäministeriön rajavartio-osastolta.

Kehittämistyöryhmä kokoontui vuonna 2019 joulukuussa, ja kokouksessa käsiteltiin työryhmän uutta asettamispäätöstä, laillisuusvalvonnan järjestäminen sisäministeriössä -hankkeen loppuraporttia, laillisuusvalvonnan organisointia ja toimintatapoja työryhmän jäsenten omissa organisaatioissa, laillisuusvalvonnan organisointia poliisihallinnossa Poliisihallituksen laillisuusvalvontatoiminnon näkökulmasta sekä käytiin alustavaa keskustelua SM:n ja sen laillisuusvalvontaohjeen päivittämisen käynnistämisestä ja keskusteltiin työryhmän toiminnan suunnittelusta vuodelle 2020.

1.3 Ihmisoikeustapaukset kansainvälisissä lainkäyttö- ja tutkintaelimissä

Vuonna 2019 sisäministeriössä tuli vireille kaksi ihmisoikeusvalitusasiaa YK:n kidutuksenvastaisessa komiteassa, yksi valitus YK:n ihmisoikeuskomiteassa ja yksi valitus YK:n lapsen oikeuksien komiteassa. Näiden lisäksi vireille tuli kaksi valitusasiaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa. Kaikki tapaukset liittyivät maahanmuuttohallinnon toimialaan.

Vuonna 2019 Euroopan ihmisoikeustuomioistuin katsoi 14.11.2019 antamassaan ratkaisussa Suomen loukanneen turvapaikka-asiaa koskevassa valitusasiassa ihmisoikeussopimuksen 2 (oikeus elämään) ja 3 (epäinhimillisen kohtelun kieltö) artikloja.

2. Laillisuusvalvontaohjeen (SMDno-2016-329) 13 kohdan mukaan raportoitavat asiakokonaisuudet

2.1 Laillisuusvalvonta-/tarkastussuunnitelmat ja niiden toteuttaminen

Hätäkeskuslaitoksen laillisuusvalvontasuunnitelmassa vuosille 2018-2019 on painopistealueena operatiivinen toiminta. Alkuperäisen suunnitelman mukaan tarkastuskohteita olivat rekisterien käyttö, salassa pidettävän aineiston käsittely sekä ohjeiden ja määräysten noudattaminen hätäpuhelinien käsittelyssä. Suunnitelmaa tarkennettiin vuonna 2019 siten, että salassa pidettävän aineiston käsittelyä koskeva painopistealue huomioitiin ennalta estävästä näkökulmasta henkilöstölle annettavana koulutuksena, eikä sen osalta kerätty itsenäistä aineistoa. Hätäkeskuslaitoksen vuoden 2019 laillisuusvalvontakertomuksessa (19.2.2020, HAK-2020-136) on tarkemmin kuvattu tarkastusten toteuttamista, havaintoja ja toimenpiteitä.

Laillisuusvalvonnan lakimies on pitänyt vuonna 2019 kuusi eri koulutusta viraston henkilöstölle laillisuusvalvonnan keskeisistä kysymyksistä. Lakimies on myös pitänyt valmistuville hätäkeskuspäivystäjille toukokuussa ja joulukuussa oppitunnit, joissa on käsitelty muun muassa laillisuusvalvonnan tarkoitusta, kokonaisuarkinnon ja ohjeiden noudattamisen välistä suhdetta, virkamieheltä edellytettävää käytöstä sekä oikeutta rekisterien käyttämiseen ainoastaan osana virkatehtäviä. Lisäksi Hätäkeskuslaitoksen laillisuusvalvonnan toimintaa on esitelty pyynnöstä erillisessä koulutustilaisuudessa yhden ammattiliiton edustajille vuonna 2019.

Sisäministeriön pelastusosasto suoritti yhdessä ministeriön sisäisen tarkastuksen yksikön kanssa laillisuusvalvontatarkastuksen Hätäkeskuslaitokseen 10.10.2019. Tarkastuksessa käsiteltiin muun muassa rekistereitä, käyttäjähallintaa ja lokivalvontaa, Hätäkeskuslaitoksen johtokeskusta sekä Hätäkeskuslaitoksen sisäisen valvonnan ja riskienhallinnan tilaa. Tarkastuksen perusteella suositeltiin muun muassa, että Hätäkeskuslaitos panostaa voimavaroja valvontakohteiden laillisuusvalvonnan etupainotteisuuteen ennalta estävyyden ja laadun kannalta. Huomioon ottaen ERICA-hätäkeskustietojärjestelmän toimintoihin liittyvät siirtymäajat ja riskienhallinta, suositeltiin valvontaa vuonna 2020 väliaikaisesti vahvistettavan. Lisäksi sisäministeriö edellytti, että Hätäkeskuslaitoksen tulee vuoden 2020 aikana huolehtia kehitteillä olevan ERICA:n lokijärjestelmän loppuun saattamisesta ja tarvittavan auditoinnin suorittamisesta.

Kertomus	SM2023218
	00.04.02
27.08.2020	SMDno-2020-165

Maahanmuuttoviraston laillisuusvalvontasuunnitelmassa määritellään vuosittain viraston tulosyksiköiden tarkastusten painopisteet, jotka vaihtelevat tulosyksiköittäin johtuen kunkin yksikön käsittelemien asioiden erityispiirteistä. Maahanmuuttoviraston vuoden 2019 laillisuusvalvontakertomuksessa (28.2.2020, MIGDno-2020-148) kuvataan yksityiskohtaisesti kansalaisuusyksikössä, maahanmuuttoyksikössä ja turvapaikkayksikössä sekä vastaanotto- ja säilöönottotoiminnassa toteutettua laillisuusvalvontaa. Suunnitelman mukaisesti vuonna 2019 on tarkastettu yksittäisten päätösten lainmukaisuutta, vakiintuneen ja yhtenäisen soveltamislinjan mukaisuutta, käsittelyaikoja sekä päätösten tekemiseen kulunutta aikaa. Päätösten lainmukaisuuden valvontaa on tarkastettu erilaisin pisto-, teema- ja ristiintarkastuksin. Lisäksi suunnitelman mukaisesti on tarkastettu muun muassa rekisterimerkintöjä sekä asiointin sujuvuutta ja yhtenäisyyttä palvelupisteissä. Vastaanottotoiminnan osalta painopisteinä olivat vuonna 2019 turvapaikanhakijoiden informointi ja perehdyttäminen suomalaiseen yhteiskuntaan, vastaanottorahan myöntäminen ja työ- ja opintotoimintaan liittyvä vastaanottorahan vähentäminen sekä tietoturva ja tiedonhallinta.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin antoi 14.11.2019 Suomelle langettavan tuomion kansainvälistä suojelua koskevassa asiassa. Maahanmuuttovirasto on analysoinut päätöksen ja sen seurauksena turvapaikkayksikkö on ylimääräisenä toimenpiteenä käynyt läpi 319 lainvoimaista ja täytäntöönpanokelpoista turvapaikkapäätöstä palautuskiellon noudattamisen varmistamiseksi.¹ Selvityksen perusteella tarkastetuista päätöksistä kymmenen katsottiin puutteellisiksi, ja Maahanmuuttoviraston kehotti asianosaisia henkilöitä tekemään uusintahakemuksen. Tehdyn selvityksen perusteella Maahanmuuttovirasto on myös käynnistänyt useampia kehittämistoimenpiteitä; muun muassa turvapaikkapäätösten rakenteen kehittäminen sekä uusintahakemusten käsittelyä koskevien käytäntöjen ja ohjeistuksen kehittäminen.

Sisäministeriön ja Maahanmuuttoviraston välisissä tulossopimuksissa asetettu 5 %:n maksimikynnys laintulkinta- ja menettelyvirheille hallinto-oikeuksien päätöksissä alittui vuonna 2019 selvästi.

Sisäministeriön maahanmuutto-osasto teki Maahanmuuttovirastoon 23.5.2019 laillisuusvalvontatarkastuksen, jonka painopisteenä oli oleskelulupa- ja turvapaikkahakemusten käsittelyajat. Sisäministeriön maahanmuutto-osasto katsoi tarkastuksen perusteella, että Maahanmuuttoviraston tulee panostaa entistä enemmän laeissa säädettyjen enimmäiskäsittelyaikojen noudattamiseen ja käsittelyjonossa olevien asioiden tehokkaaseen seurantaan. Maahanmuuttoviraston tilanteen korjaamiseksi suorittamien kehittämis- ja koulutustoimenpiteiden ei katsottu korjanneen tilannetta vielä riittävästi. Lisäksi katsottiin, että Maahanmuuttoviraston tulee järjestää käsittelyssään olevien asioiden tehokas seuranta sekä varmistettava laissa säädettyjen määräaikojen noudattaminen ja se, että yksittäiset hakemukset eivät jää liian pitkäksi aikaa työjonoon.

Pelastusopistolla toteutetaan kokonaisriskienhallintaa sisäministeriön hallinnonalan yhteisellä järjestelmällä, johon siirryttiin vaiheittain vuonna 2019. Laillisuusvalvontaa on toteutettu työjärjestyksen mukaisesti, ja valvonnassa korostuu esimiesten valvonta- ja raportointivelvollisuudet sekä

¹ Maahanmuuttoviraston selvitys 17.2.2020 N.A. v Suomi -päätöksen jälkeisestä turvapaikkapäätösten tarkastamisesta

Kertomus	SM2023218
	00.04.02
27.08.2020	SMDno-2020-165

hallinnollisia tehtäviä hoitavien virkamiesten velvollisuus valvoa oman vastuualueensa asioiden laillista ja ohjeiden mukaista hoitamista sekä raportoida mahdollisista epäkohdista. Vuonna 2019 ei toteutettu erillistä sisäistä tarkastusta. Vuonna 2019 Pelastusopistolla laadittiin tietoturvaraportti, joka on toimitettu ministeriölle.

Pelastusopiston oikaisu- ja kurinpitolautakunta käsitteli vuonna 2019 kolme kurinpitoasiaa, joista yksi koski luvatonta poissaoloa opiskelusta ja kaksi luvatonta yöpymistä vieraassa soluasunnossa. Lisäksi käsiteltiin neljä pääsykokeisiin liittyvää oikaisuvaatimusta, joista yksi hyväksyttiin ja loput kolme hylättiin, sekä yksi asumisoikeuden menettämistä koskeva muutosvaatimus, joka hyväksyttiin.

Sisäministeriön pelastusosasto teki vuonna 2019 kaksi laillisuusvalvontatarkastusta Pelastusopistoon. Ensimmäinen tarkastus 12.11.2019 kohdistui Pelastusopiston tietojärjestelmiin, henkilötietojen käsittelyyn, tietojen luovuttamista koskeviin käytäntöihin ja muihin ajankohtaisiin asioihin. Pelastusosasto katsoi tarkastuksen perusteella, että laillisuusvalvonta on järjestetty tarkastettujen aihepiirien osalta asianmukaisesti. Huomiota kehoitettiin kiinnittämään siihen, että prosessit toimenpiderekistereistä luovutettavien tietojen osalta ovat sellaiset, ettei rekistereistä luovuteta arkaluonteisia henkilötietoja tieteellistä tutkimusta varten. Toinen laillisuusvalvontatarkastus 2.12.2019 keskittyi henkilöstö- ja työhyvinvointiasioihin. Tarkastuksen perusteella pelastusosasto katsoi, että opiston johtamiseen, erityisesti henkilöstöjohtamisen kehittämiseen, tulee jatkossa kiinnittää erityistä huomiota, ja, että johtamista tulee kehittää kokonaisvaltaisesti sekä tarvittaessa asiantuntijoiden kanssa. Pelastusopistoa pyydettiin toimittamaan pelastusosastolle selvitys siitä, mihin toimenpiteisin tarkastuspöytäkirjassa esitettyjen toimenpidesuosituksen johdosta on ryhdytty.

Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston työsuunnitelmassa on aiempien vuosien tapaan ollut laillisuusvalvonnan osalta tulostavoitteena, että Rajavartiolaitoksen toiminnan laatu varmistetaan suunnitelmallisella, oikein kohdennetulla ja riittävin voimavaroin toteutetulla laillisuusvalvonnalla.

Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston laillisuusvalvontakertomuksen mukaan vuoden 2019 työsuunnitelmaan on sisällynyt tehtäviä, jotka ovat koskeneet muun muassa laillisuusvalvonnan objektiivista järjestämistä, laillisuusvalvonnan kohteita ja valvonnan mitoittamista, salaista tiedonhankintaa, tietolähdetoiminnan prosesseja kokonaisuutena, Rajavartiolaitoksen virkamiehiä koskeneita rikosasioita sekä vahingonkorvausasioiden käsittelyä.

Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellinen osasto teki laillisuusvalvontatarkastukset Lapin rajavartiostoon 5.- 6.6.2019, esikunnan henkilöstöosaston johdolla Raja- ja merivartiokoulun erikoisrajajääkärikomppanian varusmieskoulutuksen yleisjärjestelyihin, palvelusviihtyvyyteen ja -turvallisuuteen, oikeudenhoitoon sekä terveydenhuollon järjestelyihin 2.- 3.9.2019, Rajavartiolaitoksen tietolähdetoimintaan 19.11.2019 ja Vartiolentolaiivueeseen 26.11.2019.

Laillisuusvalvontasuunnitelman voidaan vuoden 2019 katsoa pääosin toteutuneen.

Kertomus	SM2023218
	00.04.02
27.08.2020	SMDno-2020-165

Poliisihallituksen suorittamien laillisuustarkastusten kohteet valikoitiin vuonna 2019 osittain valtakunnallisista painopistealueista ja osittain Poliisihallituksen valitsemista omista erityistarkastuskohteista. Vuonna 2019 tarkastusten kohteena ovat olleet poliisin tiedustelujärjestelmä POTI, salaiset pakko- ja tiedonhankintakeinot, vapautensa menettäneiden oikeusturva, ampuma-aseiden väliaikaiset haltuunottopäätökset, asiakirjajulkisuuden toteutuminen, alaikäisten asema esitutkinnassa, oikeusyksiköiden toiminta, väliaikaiset lähestymiskiellot ja esitutkintaa koskevat päätökset.

Positiivisina ja muina yleisen tason havaintoina on tarkastusten perusteella voitu muun muassa todeta poliisiyksiköiden sisäisen laillisuusvalvonnan olevan suunnitelmallista, kattavaa ja ammattimaista, valvontahavaintojen käsittelyn ja jälkiseurannan prosessien selkiytyneen sekä Poliisihallituksen virkamiesoikeudellisia asioita koskevan ohjeen tukeneen yhtenäisiä käytäntöjä. Poliisihallituksen laillisuusvalvontakertomuksessa (4.3.2020, POL-2020-5190) on käsitelty yksityiskohtaisesti valittuja tarkastuskohteita, tarkastusten aikatauluja ja toteuttamista sekä tarkastushavaintoja ja toimenpiteitä.

Sisäministeriön poliisiosasto teki tarkastussuunnitelmasta poiketen laillisuusvalvontatarkastukset Poliisihallitukseen koronaviruspandemian vuoksi videoneuvottelulaitteiden välityksellä 31.3.2020 ja 7.4.2020. Tarkastuksilla käsiteltiin Poliisihallituksen vuonna 2019 suorittamaa laillisuusvalvontaa ja laillisuusvalvontahavaintojen aiheuttamia kehittämistoimenpiteitä, poliisin esikäsittelytoimintaa, ulkomaalaislain mukaisten turvaamistoimien käyttöä ja edellisenä vuonna annettujen suositusten täytäntöönpanoa.

Tarkastusten perusteella poliisiosasto antoi Poliisihallitukselle toimenpidesuosituksia, joiden mukaan esikäsittelytoimintaa koskevaan ohjeeseen soveltamista ja sen vaikuttavuutta tulisi seurata poliisiyksiköissä ja vahvistaa yhteismitalliset mittarit seurantaan, Poliisihallituksen tulee ottaa ulkomaalaisasioita koskevien ohjeiden päivityksessä huomioon turvaamistoimista tarkastuksen seurauksena esitetyt huomiot sekä perus- ja ihmisoikeusnormien ja suositusten huomioimista tulee poliisitoiminnassa edelleen vahvistaa.

Suojelupoliisin päällikön vuodelle 2019 vahvistaman sisäisen laillisuusvalvonnan tarkastussuunnitelman mukaan laillisuusvalvojan tuli vuonna 2019 tarkastaa salaisia tiedonhankinta- ja pakkokeinoja, salaisen tiedonhankinnan suojaamista, viraston tietolähdetoimintaa sekä valeoston ja peitetoiminnan toteuttamista. Lisäksi laillisuusvalvojan tuli tarkastussuunnitelman mukaan suorittaa nuhteettomuus seurannan arviointia henkilöturvallisuusselvityksissä koskeva laillisuusvalvontatarkastus ja yhdyshenkilötoimintaan kohdistuva tarkastus, mikäli toiminnassa sovellettavaksi tuleva yhdyshenkilömääräys sitä edellytti tai se katsottaisiin muusta erityisestä syystä tarpeelliseksi. Lisäksi suunnitelmaan sisältyi rekisterien käyttöön liittyviä tarkastuksia. Tiedustelutoimivaltuuksien osalta suunnitelmassa todettiin, että laillisuusvalvontaa kohdistetaan niihin erikseen sovitusti.² Suoritetuista tarkastuksista, niiden toteutuksesta sekä havainnoista ja toimenpiteistä on kerrottu yksityiskohtaisesti suojelupoliisin vuoden 2019 laillisuusvalvontakertomuksessa (28.2.2020, SUPO 187/01.06.00.01/2020)

² Tarkastussuunnitelmaa vahvistettaessa 25.2.2019 siviilitiedustelua koskeva lainsäädäntö oli vielä eduskuntakäsittelyssä.

Kertomus	SM2023218
	00.04.02
27.08.2020	SMDno-2020-165

Vuonna 2019 suojelupoliisin sisäisestä laillisuusvalvonnasta annettua määräystä päivitettiin sisällyttämällä siihen muun muassa siviilitiedusteluun kohdistuvan laillisuusvalvonnan järjestelyt. Suojelupoliisin sisäistä laillisuusvalvontaa kehitettiin vuonna 2019 siviilitiedustelulainsäädännön voimaantulon myötä ja osin kehittämistoimet jatkuvat edelleen vuonna 2020. Suojelupoliisin sisäisen laillisuusvalvonnan kehittämisen päätavoitteena on ollut saattaa viraston toiminta entistä reaaliaikaisemman ja kattavan sisäisen laillisuusvalvonnan piiriin.

Sisäministeriön poliisiosasto teki ennen siviilitiedustelulainsäädännön voimaantuloa yhden laillisuusvalvontatarkastuksen suojelupoliisiin helmikuussa 2019. Tarkastuksen kohteena olivat vuoden 2018 salaiset pakkokeinot ja salainen tiedonhankinta sekä näiden menetelmien valvonta suojelupoliisissa. Tarkastuksella kiinnitettiin erityistä huomiota salaisten tiedonhankintakeinojen prosesseihin ja niitä koskeviin kirjauksiin. Tarkastuksen perusteella ei havaittu virkavelvollisuuksien vastaista tai lainvastaista menettelyä ja toiminnan laillisuuden varmistamisen havaittiin olevan hyvällä tasolla.

Sisäministeriön kansallisen turvallisuuden yksikkö³ suoritti suojelupoliisissa tarkastussuunnitelmaan perustuen 6.3.2020 laillisuusvalvontatarkastuksen, joka kohdistui vuoden 2019 salaisiin pakkokeinoihin ja salaisiin tiedonhankintakeinoihin. Sisäministeriö antoi tarkastuksen perusteella suojelupoliisille kaksi toimenpidesuositusta. Toinen havainto liittyi laillisuusvalvonnan käytänteiden edelleen kehittämiseen ja toinen yksittäiseen tiedonhankintakeinoon liittyvään asiaan.

Kriisinhallintakeskus siirtyi 1.1.2019 alkaen hallinnollisesti sisäministeriön yhteyteen ja irtautui Pelastusopistosta. Samalla keskus myös siirtyi Kuopiosta Helsinkiin. Kriisinhallintakeskuksen muutosvaihe jatkuu 31.12.2020 asti, jolloin sen henkilöstö työskentelee sekä Helsingissä että Kuopiossa.

Kriisinhallintakeskuksen tavoitteena oli vuoden 2019 loppuun mennessä saavuttaa ISO9001-sertifikaatti, minkä vuoksi keskus oli jo vuonna 2018 käynnistänyt sisäisen laatuolosuhteiden koulutustoiminnassa. Loppuauditoinnin yhteydessä esitettiin kehittämiskohteena keskuksen oman operatiivisen riskienhallintajärjestelmän luominen, mikä tullaan toteuttamaan vuonna 2020.⁴

Ministeriön kansainvälisten asioiden yksikkö ei koronavirukseen liittyvistä rajoituksista ja suosituksista johtuen tarkastanut Kriisinhallintakeskuksen toimintaa erillisellä tarkastuksella. Vuoden 2019 alussa Kriisinhallintakeskuksen siirryttyä hallinnollisesti sisäministeriön yhteyteen, vastuu keskuksen laillisuusvalvonnasta siirtyi ministeriön pelastusosastolta ministeriön kansainvälisten asioiden yksikölle. Keskuksen uusi hallinnollinen asema edellyttää toiminnan kehittämistä, joka jatkuu edelleen vuonna 2020.

Ministeriön kansainvälisten asioiden yksikkö on käsitellyt keskuksen toimintaan liittyviä muutostarpeita ja yleisesti laillisuusvalvonta-asioita osana normaalia tulosohjausta ja toiminnan seuranta.

³ Siviilitiedustelulainsäädäntö tuli voimaan 1.6.2019 alkaen ja sisäministeriössä toteutettiin 1.7.2019 alkaen organisaatiouudistus, jossa suojelupoliisia koskevat asiat siirtyivät uuteen perustettuun kansallisen turvallisuuden yksikköön.

⁴ ISO9001 sertifikaatti myönnettiin Bureau Veritaksen toimesta 30.1.2020 toteutetun auditoinnin jälkeen.

2.2 Hallintokantelut ja omat aloitteet

2.2.1 Kanteluiden käsittely

Hätäkeskuslaitos ratkaisi vuonna 2019 yhteensä 18 kantelua, ja uusia kanteluita tuli vireille 17. Lisäksi Hätäkeskuslaitos antoi lausunnon kuuteen selvityspyyntöön ylimmille laillisuusvalvojille tai sisäministeriölle. Käsitellyt kantelut ja selvityspyynnot koskivat pääasiassa kantelijan toivoman mukaisen avun saamatta jäämistä, avun odottamisen ajallista kestoa tai hätäkeskuspäivystäjän käytöstä hätäpuhelun käsittelyssä. Samassa kanteluratkaisussa voi olla useita toimenpidekannanottoja, koska yksi kantelu voi koskea enemmän kuin yhden hätäpuhelun käsittelyä ja useamman kuin yhden hätäkeskuspäivystäjän toimintaa.

Tavallisimmin hallintokanteluun annettussa päätöksessä todettiin, että asia ei anna aihetta jatkotoimenpiteisiin. Alle puolet ratkaisuista johtivat siihen, että virkamiehen huomiota kiinnitettiin toimintaansa jatkossa tai asiassa annettiin huomautus.

Hätäkeskuslaitoksen laillisuusvalvonta teki lisäksi vuonna 2019 kaksi sisäistä selvitystä hätäpuhelun käsittelystä operatiivisen valvonnan yhteydessä tehtyjen havaintojen vuoksi. Molemmat selvityksen johtivat virkamiesoikeudellisiin menettelyihin hätäkeskuksissa.

Pelastusopistolla tai **Kriisinhallintakeskuksessa** ei ollut vuonna 2019 käsittelyssä hallintokanteluita.

Maahanmuuttovirastoa koskevien hallintokanteluiden määrässä oli pientä nousua vuoteen 2018 verrattuna, ja vuonna 2019 kanteluasioita tuli vireille 103 kappaletta, mukaan lukien ylimpien laillisuusvalvojien ja sisäministeriön selvityspyynnot kanteluasioissa. Yli puolet vireille tulleista kanteluista koski oleskelulupahakemusten käsittelyä. Toiseksi suurin asiaryhmä olivat vastaanottoasioita koskevat kantelut. Turvapaikka-asioihin liittyvissä kanteluissa oli pientä nousua edelliseen vuoteen verrattuna. Lisäksi kansalaisuusasioissa tuli vireille kaksi kanteluasiaa.

Maahanmuuttovirasto antoi vastauksen 58 hallintokanteluun vuonna 2019.

Maahanmuuttovirastolle annettiin vuoden 2019 aikana tiedoksi 30 eduskunnan oikeusasiamiehen ratkaisua. Viisitoista kantelua ei antanut aihetta toimenpiteille ja yhden asian oikeusasiamies jätti tutkimatta. Eduskunnan oikeusasiamiehen käsittelemistä kanteluista yhteensä 10 johti Maahanmuuttovirastolle annettuun huomautukseen, joista kaikki koskivat joko perhesiteen tai työn perusteella haettujen oleskelulupahakemusten käsittelyn kestoa. Oikeuskanslerinviraston antamia ratkaisuja Maahanmuuttovirastolle annettiin vuonna 2019 tiedoksi 10 kappaletta. Viraston käsittelyajoista tehtiin edellisvuoden tapaan runsaasti kanteluita, ja virasto sai ylimmiltä laillisuusvalvojilta sekä sisäministeriöstä useita moitteita sisältäneitä kanteluratkaisuja. Ylimpien laillisuusvalvojien antamia ratkaisuja on käsitelty yksityiskohtaisesti Maahanmuuttoviraston laillisuusvalvontakertomuksessa.

Rajavartiolaitoksen toiminnasta tehtiin vuonna 2019 yhteensä 63 hallintokantelua, joista kuusi käsiteltiin esikunnassa. Suurin osa vuonna 2019 vireille tulleista kanteluista on koskenut rajatarkastuksia. Edellisvuosien tapaan aiheina ovat olleet muun muassa rajatarkastusten kesto ja

Kertomus	SM2023218
	00.04.02
27.08.2020	SMDno-2020-165

suorittaminen, suoritettujen toimenpiteiden perusteet ja niistä ilmoittaminen sekä virkamiehen käyttäytyminen, asenne ja kielitaito. Lisäksi kanteluita tehtiin muun muassa ulkomaalaisvalvonnasta, rajanylityspaikkojen käytettävyydestä liikuntaesteisille henkilöille sekä annetusta neuvonnasta ja lentotoiminnasta.

Rajavartiolaitoksen laillisuusvalvontakertomuksessa todetaan hallintokanteluiden kasvaneen merkittävästi edellisvuoteen verrattuna. Kertomuksen mukaan hallintokanteluiden ja kansalaispalautteen rajanvedossa oli havaittavissa tavanomaista enemmän ongelmia hallintoyksikkötasolla ja tähän annettu ohjaus on saattanut vaikuttaa hallintokanteluiden lukumääräiseen kasvuun loppuvuodesta. Toisaalta samanaikaisesti myös Rajavartiolaitoksen vastaanottamien kansalaispalautteiden tilastoitu määrä lähes kaksinkertaistui.

Rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellinen osasto otti vuonna 2019 oma-aloitteisena laillisuusvalvonta-asiana selvittäväkseen kaksi asiakokonaisuutta, joista toinen koski koulutustilaisuudessa esitettyjä väitteitä lainvastaisesta rekisterihausta ja toinen erään hallintoyksikön asiakirjahallinnan prosesseissa havaittuja virheitä ja puutteita.

Rajavartiolaitoksen laillisuusvalvontakertomuksessa (31.3.2020, RVLdno-2020-170) käsitellään tarkemmin kanteluiden kohteina olleita tapahtumia sekä kanteluiden käsittelyä ja niiden johdosta tehtyjä toimenpiteitä.

Poliisihallitukseen ja poliisiyksiköihin tuli vuonna 2019 yhteensä 650 kantelua, eikä kanteluiden kokonaismäärässä havaittu merkittävää muutosta aikaisempiin vuosiin nähden. Aikaisempien vuosien tapaan suurin osa kanteluista koski esitutkintaa ja siinä tehtyjä päätöksiä. Tapauksissa on useimmiten ollut kyse kantelijan tyytymättömyydestä siihen, että esitutkintaa ei ole suoritettu, tai että se on päätetty saattamatta asiaa syyteharkintaan. Lisäksi esitutkinnan kesto on ollut usean kantelun aiheena. Muita aiheita ovat olleet muun muassa valvonta- ja hälytystoiminta sekä epäasialliseksi koettu poliisimiehen käyttäytyminen. Kanteluiden keskimääräinen käsittelyaika poliisiyksiköissä vuonna 2019 oli 74 vuorokautta, jota voidaan pitää verrattain lyhyenä.

Poliisihallituksen itse käsittelemät kantelut ovat pääsääntöisesti koskeneet periaatteellisia tai merkittäviä asioita, poliisiyksiköiden johtoa, oikeusyksiköitä tai Poliisihallituksen omaa henkilöstöä. Vuonna 2019 Poliisihallituksen käsittelemistä 20 kanteluasioista kuusi johti huomion kiinnittämiseen virheellisen menettelyn johdosta ja neljä käsityksen ilmaisemiseen paremmasta menettelystä.

Vuonna 2019 Poliisihallitus aloitti oma-aloitteisen laillisuusvalvontaselvityksen seitsemässä asiassa, joista kahdessa tapauksessa asiassa toimineiden virkamiesten tai poliisiyksiköiden huomiota kiinnitettiin asianmukaiseen menettelytapaan. Osa vuonna 2019 aloitettujen oma-aloitteisten asioiden käsittelystä on vielä kesken.

Poliisihallituksen laillisuusvalvonta antoi vuonna 2019 lausunnon eduskunnan oikeusasiamiehelle 40 asiassa ja valtioneuvoston oikeuskanslerille 23 asiassa. Lisäksi sisäministeriölle annettiin muissa laillisuusvalvonta-asioissa kolme lausuntoa. Laillisuusvalvonnan edustajat osallistuivat myös Poliisihallituksen normi- ja valvontaryhmän kokouksiin, ja yksi edustaja toimi Poliisihallituksen

Kertomus	SM2023218
	00.04.02
27.08.2020	SMDno-2020-165

asettamassa oikeudenkäyntikulujen korvaamista selvittäneen työryhmän puheenjohtajana.

Suojelupoliisissa ei ratkaistu eikä sinne saapunut yhtään hallintokantelua vuonna 2019. Tiedusteluvalvontavaltuutettu käsitteli 11 kappaletta sille tehtyä tiedustelutoiminnan valvonnasta annetun lain (121/2019) 12 §:n mukaista Suojelupolisia koskevaa tutkimispyyntöä.

Sisäministeriön maahanmuutto-osasto teki vuonna 2019 päätöksen yhdeksään Maahanmuuttovirastoa koskevaan kanteluun. Kolme kanteluista koski perhesiteen perusteella haetun oleskeluluvan käsittelyaikaa, kaksi koski työnteon perusteella haetun oleskeluluvan käsittelyaikaa ja yhdessä kantelussa oli kyse Suomessa suoritettavan tutkinnon perusteella haetun jatko-oleskelulupahakemuksen pitkästä käsittelyajasta. Lisäksi yksi kantelu koski laissa säädetyn käsittelyaikavelvoitteen piiriin kuuluvan turvapaikkahakemuksen käsittelyn kestoa, yksi unionin kansalaiselle annettavan rekisteröintitodistuksen viivästyistä sekä yksi yrittäjän oleskeluluvan käsittelyn kestoa.

Sisäministeriön pelastusosasto vastaanotti vuonna 2019 yhteensä kahdeksan kantelua, joista viisi siirrettiin toimivaltaisten viranomaisten käsiteltäväksi, yhden käsittely päätettiin asian ollessa jo vireillä Hätäkeskuslaitoksessa ja kaksi käsiteltiin sisäministeriön pelastusosastolla.

Sisäministeriön poliisiosasto käsitteli vuonna 2019 kaksi hallituksen esitystä ampuma-aselain, vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain ja asevelvollisuuslain 97 a §:n muuttamista koskenutta kanteluasiaa, jotka oikeuskanslerinvirasto oli siirtänyt sisäministeriön ratkaistavaksi. Lisäksi poliisiosasto käsitteli 15 muuta kanteluasiaa.

Sisäministeriön hallinto- ja kehittämisosastolla tuli vuonna 2019 vireille kaksi kantelua, joista toinen koski Maahanmuuttoviraston ja poliisilaitoksen menettelyä oleskelukorttihakemuksen käsittelyssä ja turvaamistoimenpiteenä tehtyä passin haltuunottoa. Toisessa kanteluasiassa puolustusministeriö siirsi sisäministeriön käsiteltäväksi nimettömän kantelun siltä osin kuin asia koski väitettyä esteellisyyttä ja poliisijohdon vierailua Merivoimissa.

2.2.2 Sisäministeriöstä ylimmille laillisuusvalvojille annetut lausunnot, selvitykset ja kertomukset

Sisäministeriön pelastusosasto ei antanut vuonna 2019 lausuntoja tai selvityksiä ylimmille laillisuusvalvojille.

Sisäministeriön maahanmuutto-osasto antoi vuonna 2019 oikeuskanslerinvirastolle yhden lausunnon kanteluasiassa, joka koski Maahanmuuttoviraston ohjeistusta ilman huoltajaa turvapaikkaa hakevan lapsen edustamisesta.

Sisäministeriön poliisiosasto antoi vuonna 2019 eduskunnan oikeusasiamiehelle lausunnon neljässä tapauksessa. Kahdessa tapauksessa lausuntopyynnöissä oli kyse oikeusasiamiehen tekemistä ennalta ilmoittamattomista tarkastuksista Oulun ja Haukiputaan poliisilaitoksille, joissa Oulun osalta oli kyse puutteista toimitiloissa ja Haukiputaan osalta vapautensa menettäneiden väliaikaisiksi tarkoitettujen säilytystilojen puutteista. Kolmannessa tapauksessa oli kyse poliisin säilytystiloissa tehtävistä kirjauksista ja 1.6.2019 voimaan tulleesta henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa

Kertomus	SM2023218
	00.04.02
27.08.2020	SMDno-2020-165

annetusta laista. Oikeusasiamies katsoi, että lainsäädäntö ja poliisin ohjeistus jättivät tulkinnanvaraisiksi sen, mitä henkilötietoja poliisin säilyttämistä vapautensa menettäneistä voidaan kirjata poliisin henkilörekistereihin. Neljäs tapaus koski oikeusasiamiehen 31.7.2019 antamaa päätöstä asiassa, joka käsitteli poliisin säilytettävänä olevien vapautensa menettäneiden henkilöiden kuolemantapauksia, eli niin sanottuihin putkakuolemiin liittyviä kysymyksiä. Selvitettävänä oli putkakuolemien määrä ja niiden tutkinta sekä se, miten poliisihallinnossa seurataan ja pyritään ehkäisemään putkakuolemia.

Lisäksi poliisiosasto antoi vuonna 2019 selvityksen ja lausunnon valtioneuvoston oikeuskanslerille yhdessä asiassa, joka koski passien ulkoasua ja kielellisiä oikeuksia.

Sisäministeriön poliisiosasto antoi eduskunnan oikeusasiamiehelle maaliskuussa 2019 todistajansuojeluohjelmasta annetun lain mukaisen kertomuksen sekä pakkokeinolaissa, poliisilaissa ja esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädetyn vuosittaisen kertomuksen salaisten pakkokeinojen sekä salaisten tiedonhankintakeinojen ja niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta.

Rajavartiolaitoksen esikunta, joka toimii myös sisäministeriön rajavartioston osastona, antoi vuonna 2019 valtioneuvoston oikeuskanslerille yhden selvityksen asiassa, joka koski valtioneuvoston kirjelmän esittelyssä tapahtunutta viivästystä. Lisäksi Rajavartiolaitoksen esikunta antoi vuonna 2019 eduskunnan oikeusasiamiehelle lausunnon ja selvityksen kahdessa eri tapauksessa.

Rajavartiolaitoksen esikunta toimitti maaliskuussa 2019 eduskunnan oikeusasiamiehelle pakkokeinolaissa, Rajavartiolaitoksen rikostorjunnasta annetussa laissa ja esitutkinnasta, pakkokeinoista ja salaisesta tiedonhankinnasta annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädetyn vuosittaisen kertomuksen salaisten pakkokeinojen sekä salaisten tiedonhankintakeinojen ja niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta.

Sisäministeriön kansallisen turvallisuuden yksikkö antoi eduskunnan oikeusasiamiehelle maaliskuussa 2020 sisäministeriön kertomuksen suojelupoliisia koskien salaisten pakkokeinojen sekä salaisten tiedonhankintakeinojen ja niiden suojaamisen käytöstä ja valvonnasta vuonna 2019.

Sisäministeriöstä annettiin maaliskuussa 2020 eduskunnan oikeusasiamiehelle, eduskunnan tiedusteluvalvontavaliokunnalle sekä tiedusteluvalvontavaltuutetulle myös uuden lainsäädännön mukainen kertomus tiedustelumenetelmien käytöstä ja siviilitiedustelun suojaamisen käytöstä ja niiden käytön valvonnasta vuonna 2019.

Ministeriön kansainvälisten asioiden yksikkö antoi vuonna 2019 valtioneuvoston oikeuskanslerille yhden lausunnon asiassa, joka koski sisäministeriön päätöstä siirtää Kriisinhallintakeskus Kuopiosta Helsinkiin ja kyseisen asian valmistelua.

Sisäministeriön hallinto- ja kehittämisosastolle vastuutettiin vuonna 2019 käsiteltäväksi neljä useampaa ministeriön osastoa tai hallinnonalan virastoa koskevaa ylimpien laillisuusvalvojen selvitys- ja lausuntopyyntöä.

Kertomus	SM2023218
	00.04.02
27.08.2020	SMDno-2020-165

Sisäministeriö antoi apulaisoikeuskanslerille selvityksen ja lausunnon kanteluasiassa, joka koski ministeriön virkamiesten väitettyä esteellisyyttä Suojelupoliisin valvonnassa.

Sisäministeriö antoi eduskunnan oikeusasiamiehelle lausunnon poliisin, Tullin, pelastustoimen sekä Rajavartiolaitoksen virkakorttien kieliversioiden toteuttamisesta kortin asettelussa. EOA katsoi marraskuussa 2019 antamassaan päätöksessä, että turvallisuusviranomaisten uudet virkamerkit loukkasivat kansalliskielten yhdenvertaisuutta ja edellytti muun muassa sisäministeriön ilmoittavan toimenpiteistään päätöksen johdosta. Sisäministeriön hallinnonala toteuttaa yhdessä Digi- ja väestötietoviraston kanssa virkakorttien muutos- ja vaihtotyön nopeutetulla aikataululla vuoden 2021-2022 aikana. Muutostyöllä toteutetaan eduskunnan oikeusasiamiehen päätöksen mukainen tavoitetilä.

Apulaisoikeuskansleri antoi sisäministeriölle marraskuussa 2019 huomautuksen virheellisestä menettelystä salassa pidettävien asiakirjojen käsittelyssä ja esitti näkemyksensä asiakirjojen saamista koskeneen pyyntönsä käsittelystä sisäministeriössä.

Oikeuskanslerin selvityspyyntö valtioneuvoston kirjelmän esittelyn viivästymisestä siirrettiin hallinto- ja kehittämisosastolta ministeriön rajavartio-osaston valmisteltavaksi.

2.3 Rikosasiat

Hätäkeskuslaitos teki vuonna 2019 kaksi tutkintapyyntöä virkatehtäviin liittyvistä tapauksista, joissa molemmissa oli kyse virkasalaisuuden rikkomisepäilystä. Toisen tapauksen tutkinta on päätetty ei rikosta - perusteella ja toisen asian osalta prosessi on kesken.

Hätäkeskuslaitoksella on tiedossa noin kymmenen tapausta, joissa sen virkamies on ollut jollain perusteella rikosepäilyn kohteena vuonna 2019. Kaksi tapauksista on työtehtävistä erillisiä ja muut liittyneet jollain tavoin virkatehtäviin. Ainakin kolme osalta rikosoikeudellinen prosessi on päättynyt esitutkinta- tai syyteharkintavaiheessa, ja muiden tapausten osalta asian rikosoikeudellinen käsittely on ollut viraston tietojen mukaan kesken.

Hätäkeskuslaitos teki vuonna 2019 kolme häirintätapauksiin liittyvää tutkintapyyntöä, joista kahdessa rikosnimikkeenä on ollut törkeä tietoliikenteen häirintä ja yhdessä tietoliikenteen häirintä. Lisäksi yksi tutkintapyyntö on tehty virastoon kohdistuneesta petoksen yrityksestä, jossa oli kyse niin sanotusta toimitusjohtajahuujauksesta.

Lisäksi hätäkeskustietojärjestelmän käyttöön kohdistuu erillinen selvitys.

Maahanmuuttovirastossa, Kriisinhallintakeskuksessa tai **Pelastusopistolla** ei ollut vuonna 2019 käsittelyssä rikosasioita.

Poliisihallituksen laillisuusvalvonnan kautta siirtyi vuonna 2019 kaksitoista asiaa Valtakunnansyyttäjänvirastoon sen arvioimiseksi, onko poliisimiesten syytä epäillä syyllistyneen rikokseen. Poliisiyksiköissä poliisirikosilmoituksia kirjattiin yhteensä 611 kappaletta. Yleisin rikosnimike kirjauksissa oli edellisvuosien tapaan virkavelvollisuuden rikkominen.

Rajavartiolaitoksessa käynnistettiin epäiltyä sotilasrikosta koskeva esitutkinta yhdeksäntoista virkamiehen osalta. Poliisille siirrettiin tutkittavaksi tai poliisi aloitti esitutkinnan kuuden Rajavartiolaitoksen virkamiehen epäilystä

Kertomus	SM2023218
	00.04.02
27.08.2020	SMDno-2020-165

sotilasrikoksesta tai muusta viranhoitoon liittyvästä rikoksesta. Lisäksi neljässä tapauksessa, yhteensä viiden virkamiehen osalta, on suoritettu esiselvitys, jonka perusteella esitutkinta on jätetty suorittamatta. Samoin poliisi on tehnyt esitutkintalain 3 luvun 3 §:n 2 momentin mukaisen esiselvityksen kahdessa tapauksessa, joista kummassakaan ei aloitettu esitutkintaa.

Lisäksi poliisi on selvittänyt vuonna 2019 neljän Rajavartiolaitoksen virkamiehen vapaa-ajalla tapahtuneita rikosepäilyjä.

Vuonna 2019 aloitettiin esitutkinta epäilyistä virkarikoksista yhden **Suojelupoliisin** henkilöstöön kuuluvan poliisimiehen osalta. Suojelupoliisi oli ilmoittanut kyseisestä asiasta Valtakunnansyyttäjänvirastoon vuonna 2018.

2.4 Virkamiesoikeudelliset asiat

Hätäkeskuslaitoksessa oli vuonna 2019 neljä virkamiesoikeudellisessa menettelyssä käsiteltyä asiaa. Kahdessa tapauksessa oli kyse menettelystä virkatehtävissä ja seuraamuksina varoitus ja huomautus. Yksi tapaus liittyi virkamiehen käyttäytymiseen, josta seuraamuksena huomautus, ja yksi päihteiden käyttöön, josta seuraamuksena varoitus.

Pelastusopistolla tai **Kriisinhallintakeskuksessa** ei vuonna 2019 käsitelty virkamiesoikeudellisia asioita.

Maahanmuuttovirastossa harkittiin vuoden 2019 aikana virkasuhteen purkamista koeajalla neljässä tapauksessa, joista kaikissa virkasuhde purettiin. Kahdessa tapauksessa harkittiin kirjallisen varoituksen antamista, joista toisessa annettiin kirjallinen varoitus ja toinen oli keskeneräinen vuoden vaihteessa. Lisäksi yhdessä tapauksessa harkittiin virantoimituksesta pidättämistä, mutta siihen ei päädytty.

Vuonna 2019 Helsingin hallinto-oikeus antoi hylkäävän päätöksen Maahanmuuttoviraston tekemään kielteistä sivutoimilupapäätöstä koskevaan valitukseen.

Poliisihallituksessa on vuoden 2019 aikana ollut vireillä yhteensä kuusi virkamiesoikeudellista prosessia. Näistä kahdessa ei ilmennyt aihetta enempiin toimenpiteisiin, yhdessä virkamiehelle on annettu huomautus ja kolmen käsittely on siirtynyt vuodelle 2020.

Poliisiyksiköissä on vuoden 2019 aikana ratkaistu yhteensä 228 virkamiesoikeudellista asiaa. Pääasiallisia aiheita ovat olleet poliisirikoksiin liittyvät asiat, kuten virkavelvollisuuden laiminlyönnit. Poliisilaitoksissa ja valtakunnallisissa yksiköissä vuonna 2019 käsitellyistä asioista kirjalliseen varoitukseen johti 13, määräaikaiseen virantoimituksesta erottamiseen viisi ja irtisanomiseen kuusi tapausta. Lisäksi annettiin 11 varoitusta lievempää huomautusta.

Rajavartiolaitoksessa irtisanottiin vuonna 2019 yksi upseeri toistuvista virkavelvollisuuden laiminlyönneistä sekä virkamiehen aiemmasta menettelystä ja jo aiemmin saaduista seuraamuksista johtuen. Kaksi sotilasvirassa palvelevaa rajavartiomiestä pidätettiin virantoimituksesta rikosepäilyjen vuoksi. Lisäksi rajavartiomiehen määräys peruutettiin kolmelta virkamieheltä, mutta yhdelle virkamiehelle annettiin uusi määräys sen jälkeen, kun tuomioistuin oli hylännyt häntä koskevat rikossyytteet.

Kertomus	SM2023218
	00.04.02
27.08.2020	SMDno-2020-165

Rajavartiolaitoksessa annettiin virkamiesoikeudellisessa menettelyssä myös kolme varoitusta, jotka liittyivät virkavelvollisuuksien laiminlyöntiin ja vapaa-ajan käyttäytymiseen.

Hallintoyksiköt ovat vuonna 2019 ilmoittaneet neljästä vakavammasta työnjohdollisesta puhuttelusta.

Suojelupoliisissa ratkaistiin vuonna 2019 kolme virkamiesoikeudellista asiaa, joista kaksi asiaa koski kirjallisen huomautuksen antamista virkamiehelle valtion virkamieslain 14 §:n vastaisen menettelyn perusteella ja yksi asia virantoimituksesta pidättämistä valtion virkamieslain 40 §:n 2 momentin 1 kohdan perusteella rikossyytteen ja sen edellyttämien tutkimusten ajaksi.

Sisäministeriössä käsiteltiin vuonna 2019 kolme virkamiesoikeudellista asiaa, joista kaksi oli tullut vireille vuoden 2018 puolella. Yksi asioista siirrettiin virkamiehen aseman muuttumisen vuoksi hallinnonalan viraston ratkaistavaksi. Vuonna 2019 yksi ministeriön virkamies irtisanottiin virkamieslain 25 §:n 2 momentin perusteella. Lisäksi ministeriön harkittavaksi tullut asia, jossa virkamiestä ei syyttäjän päätöksen mukaan ollut syytä epäillä rikoksesta, ei antanut ministeriössä aihetta enempiin toimenpiteisiin.

2.5 Vahingonkorvaukset

Hätäkeskuslaitos on vuonna 2019 lausunut Valtiokonttorille kahdessa vahingonkorvausasiassa, joissa molemmissa korvausvaade hylättiin.

Pelastusopistoon, Suojelupoliisiin ja Kriisinhallintakeskukseen ei kohdistettu vahingonkorvausvaatimuksia vuonna 2019.

Maahanmuuttoviraston maksettavaksi ei määrätty vuonna 2019 vahingonkorvauksia. Oikeudenkäyntikuluja asianajokustannukset sisältäen maksettiin 29 372,45 euroa.

Poliisihallitukselle esitettiin vuonna 2019 kuusi vahingonkorvausvaatimusta, minkä lisäksi Poliisihallitus oli kuultavana tai vastaajana 17 oikeudenkäynnissä. Poliisihallitus maksoi vuonna 2019 vahingonkorvauksia yhteensä 24 576 euroa ja oikeudenkäyntikuluja yhteensä 10 690 euroa. Poliisihallitukselle maksettiin yhteensä 35 000 euroa jo vuodesta 2010 vireillä olleiden poliisin palkkausjärjestelmään kuuluvaa pääkaupunkiseutulisiä koskevan oikeudenkäynnin päättymisen yhteydessä tehdyn sovinnon perusteella. Poliisihallitus antoi Valtiokonttorille vuonna 2019 lausunnon kahdessa poliisia koskevassa asiassa.

Poliisiyksiköille esitettiin vuoden 2019 aikana 240 vaatimusta vahingonkorvauslain, 80 vaatimusta poliisilain ja 21 vaatimusta muun lain perusteella. Edellisten vuosien tapaan vaatimukset ovat pääasiassa liittyneet erilaisten pakkokeinojen käyttöön, kuten kotietsinnän tai takavarikon suorittamiseen. Vuonna 2019 poliisiyksiköissä maksettiin vahingonkorvauksia yhteensä 175 935,20 euroa ja oikeudenkäynti yms. kuluja yhteensä 72 302,82 euroa.

Rajavartiolaitokselle esitettiin vahingonkorvausvaatimuksia vuonna 2019 yhteensä 33 kappaletta. Myönteinen korvauspäätös tehtiin 17 asiassa ja korvauksia näistä maksettiin yhteensä 17 736,50 euroa. Korvaukseen johtaneet vahingot aiheutuivat koiratoiminnan, vesiliikennekoulutuksen, vesiliikennevalvonnan, rajatarkastusten ja rajaturvallisuusharjoituksen yhteydessä sekä Rajavartiolaitoksen ilmailusta johtuen. Valtiokonttorille

Kertomus	SM2023218
	00.04.02
27.08.2020	SMDno-2020-165

siirrettiin kahden vaatimuksen käsittely vaaditun kärsimyskorvauksen osalta sekä kolme Rajavartiolaitokselle kokonaan kuulumatonta vaatimusta.

Tuomioistuinten lainvoimaisten tuomioiden perusteella maksettiin vuonna 2019 vahingonkorvauksia ja vastapuolten oikeudenkäyntikuluja yhteensä 456 317,25 euroa ja asianajokuluja 12 706,86 euroa.

2.6 Henkilötietojen käsittelyn valvonta

Hätäkeskuslaitoksen laillisuusvalvontasuunnitelman 2018-2019 mukainen rekisterien käytön valvonta on toteutettu vuonna 2019 erillisellä pistokokeella, joka toteutettiin lokitietopyyntönä Poliisihallituksen rekisterinpidon alaiseen Poliisiasiain tietojärjestelmään. Järjestelmästä ei löytynyt käsittelytoimenpiteitä tarkastuksen kohteena olleen tapahtuman osalta. Hätäkeskuslaitoksen rekisterinpitäjä on lisäksi toteuttanut kyseisestä tapahtumasta ERICA-hätäkeskustietojärjestelmään omat valvontatoimet, joiden osalta tiettyjen asioiden jatkoselvitystyö on vielä kesken.

Rekisterinpitäjä on lisäksi muutoin valvonut ERICA-järjestelmän käyttöä, ja vuoden 2019 aikana järjestelmään on suoritettu useita valvontatoimia erityisesti salassa pidettävien tietojen luovuttamisen lainmukaisuuden ja henkilötietojen suojan toteutumisen näkökulmasta. Valvonnassa tehtyjen havaintojen perusteella viraston ohjeita on tarkastettu ja päivitetty. Lisäksi on järjestetty koulutusta tietosuojasta ja tietojen luovutuksesta sekä salassa pidettävän aineiston käsittelystä.

Pelastusopistossa on laadittu kaksi ohjetta henkilötietojen käsittelystä, ja opistossa tarkastetaan säännöllisesti tietojärjestelmien käyttöoikeuksia. Kaikki vuonna 2019 aloittaneet virkamiehet ja opiskelijat ovat suorittaneet tietoturvallisuus- ja tietosuojakoulutukset. Vuonna 2019 aloitettiin Pelastusopiston rekisteriselosteiden tarkastus ja muokkaus vastaamaan tiedonhallintalain vaatimuksia.

Maahanmuuttovirastossa tehtiin kertomusvuonna 12 lokitarkastusta, joista viisi on valmistunut raportointiajankohtaan mennessä. Yhdessä tapauksessa kehoitettiin ohjeistamaan toista viranomaista oikeasta menettelystä. Lisäksi havaittiin jatkokehitystarve ulkomaalaisasioiden käsittelyjärjestelmässä olevien vahvistamattomien päätösten näkymisessä muille viranomaisille. Seitsemän asiaa oli vielä keskeneräisiä eri tahoille lähetettyjen lisäselvityspyyntöjen johdosta.

Poliisihallituksen laillisuusvalvonta tekee poliisin ylläpitämien rekistereiden käyttölokietoihin pistokoeluontoisia tarkastuksia suunnitelmallisesti ja aina, kun siihen ilmenee aihetta. Myös poliisiyksiköt voivat suorittaa lokitietojen tarkastuksia. Vuonna 2019 Poliisihallitus teki kaksi oma-aloitteista käyttölokietarkastusta ja muissa poliisiyksiköissä suoritettiin yhteensä 32 lokitarkastusta.

Rajavartiolaitoksen eri hallintoyksiköissä on vuonna 2019 valvottu henkilörekisterien käyttöä käyttöoikeustarkastusten ja lokitietovalvonnan avulla. Rekisterin käytön laillisuusvalvontaseuranta tehtiin Rajavartiolaitoksen Ulkonet-kyselyjärjestelmään kymmenen kertaa. Lisäksi Rajavartiolaitoksen esikunta ja muut hallintoyksiköt tekivät 14 lokitarkastuspyyntöä Rajavartiolaitoksen virkamiehistä poliisiasiain tietojärjestelmään sekä muihin järjestelmiin. Tarkastusten perusteella selvitettiin muutamaa tapausta tarkemmin, mutta lopulta ei havaittu

Kertomus	SM2023218
	00.04.02
27.08.2020	SMDno-2020-165

huomautettavaa rekistereiden käytössä. Yksi aloitetuista tarkastuksista ja selvityksistä oli kesken.

Suojelupoliisi toteutti vuonna 2019 tarkastussuunnitelman mukaisesti lokitarkastuksen pyytämällä Poliisihallituksen rekisterinpidon vastuualueelta lokitietoja Supo-käyttäjien rekisterihauista erikseen määritellyissä rikosasioissa. Lisäksi selvitettiin Supo-käyttäjien hakuja väestötietojärjestelmässä. Lokitarkastusten perusteella voitiin todeta, että Suojelupoliisin henkilöstö ei ollut käsitellyt selvityksen kohteena olleiden asioiden tai niihin liittyvien henkilöiden tietoja tarkastetuissa rekistereissä ilman virkatehtäviin liittyvää perustetta, ja rekisterien käyttö oli tarkastuksen perusteella ollut lainmukaista. Lisäksi vuoden 2019 aikana Suojelupoliisin tietoturvapääällikkö valvoi Suojelupoliisin toiminnallisen tietojärjestelmän käyttöä säännöllisesti.

Henkilötietojen käsittelyyn kohdistettiin vuonna 2019 suojelupoliisissa myös ulkoista laillisuusvalvontaa. Tietosuojavaltuutettu suoritti vuoden aikana kaksi tarkastusta liittyen yksittäisten henkilöiden esittämiin tarkastuspyyntöihin. Toisen tarkastuksen yhteydessä tehtiin myös yhden henkilöturvallisuusselvityksen henkilötietojen käsittelyn tarkastus. Tietosuojavaltuutettu esitti yhden asiakirjan poistamista Suojelupoliisin toiminnallisesta tietojärjestelmästä, muuta huomautettavaa tarkastuksissa ei ilmennyt.

Kriisinhallintakeskuksessa kaikki vuonna 2019 aloittaneet virkamiehet ovat suorittaneet sisäministeriön tietosuoja- ja tietoturvakoulutukset. Vuonna 2019 on aloitettu rekisteriselosteiden tarkastus ja muokkaus vastaamaan tiedonhallintalain tarpeita.

Sisäministeriö on asettanut sisäministeriön ja sen hallinnonalan tietosuojan yhteistyöryhmän uudelle toimikaudelle ajalle 1.1.2020 - 31.12.2021 (SMDno-2018-295). Tietosuojan yhteistyöryhmä kehittää, ohjaa, koordinoi ja tukee sisäministeriön hallinnonalan kaikkien toimijoiden tietosuojatoiminnan toteutumista ja osoitusvelvollisuutta.

Sisäministeriön sisäisen tarkastuksen yksikkö suoritti vuonna 2019 sisäministeriössä ja hallinnonalan virastoissa tarkastuksen, jonka kohteena oli EU:n tietosuoja-asetuksen, kansallisen tietosuojalain, rikosasioiden tietosuojalain sekä kansallisen erityislainsäädännön vaatimusten toteutuminen sisäministeriön hallinnonalalla. Tarkastus toteutettiin arvioimalla tietosuojan hallintajärjestelmän toimintaa, analysoimalla asiakirja-aineistoa sekä haastatteleamalla ministeriön ja hallinnonalan tietosuojavastaavia ja muita tietosuoja-asioiden avainhenkilöitä. Tarkastuksen tavoitteena oli arvioida tietosuojalainsäädännön edellyttämien toimenpiteiden valmistelua, toimeenpanoa ja nykytilaa sisäministeriössä ja hallinnonalalla. Tarkastuksen perusteella tietosuojan toteuttamisessa ei havaittu kriittisiä puutteita, ja sisäministeriön hallinnonalan virastojen todettiin huomioineen tietosuojalainsäädännön edellytykset melko hyvin. Tarkastuksen perusteella esitettiin joitakin kehittämistoimenpiteitä, jotka liittyivät muun muassa tietosuojalainsäädännön mukaisten vaikutusten arviointien toteuttamiseen sekä tietosuojaa koskevan ohjeistuksen ja valvonnan kehittämiseen.

2.7 Kansalaispalautteen huomioon ottaminen

Hätäkeskuslaitoksen internet-sivustolla on palautelomake, jonka kautta kansalaisilla on mahdollisuus lähettää palautetta joko yksittäisen hätäilmoituksen käsittelystä tai Hätäkeskuslaitoksen toiminnasta yleisesti. Lisäksi palautetta toimitetaan myös virkapostiin. Vuonna 2019 Hätäkeskuslaitos vastaanotti yhteensä 1010 palautteeksi luokiteltavaa yhteydenottoa. Kaikki palautteet käsitellään ja yhteystietonsa jättäneille palautteenantajille vastataan. Palautteita hyödynnetään toiminnan kehittämisessä, koulutusten suunnittelussa sekä laadunvalvonnassa, ja tapauskohtaisesti harkitaan palautteen siirtämistä tutkittavaksi kanteluna, jos palautteeseen sisältyy väite selvästi lainvastaisesta toiminnasta, laiminlyönnistä tai muusta vakavasta virheellisestä menettelystä. Lisäksi vuonna 2019 vastattiin yhteensä 327 kertaa Twitterissä ja Facebookissa esitettyihin kysymyksiin ja palautteisiin.

Maahanmuuttovirasto vastasi vuonna 2019 tietopyyntöihin ja palautteisiin sekä oikaisi väärää käsityksiä julkisuudessa aina mahdollisuuksien mukaan. Palautetta saapui sähköpostitse kirjaamoon, puhelinpalveluun, viraston johdolle ja yksittäisille virkamiehille. Migri.fi-sivuston palautekanavan kautta virastoon tuli yhteensä 1050 palautetta. Suuri osa palautteista koski oleskelulupa-, turvapaikka- tai vastaanottotoimintaa koskevia asioita. Kirjaamon kautta saadut palautteet koskivat useimmiten viraston toimintaa. Annetusta palautteesta tulee automaattinen ilmoitus asiasta vastaaville virkamiehille, ja toimenpiteitä edellyttävä palaute toimitettiin asiasta vastaavalle taholle heti palautteen saavuttua. Lisäksi palautteet toimitettiin kootusti viraston johdolle ja heidän sijaisilleen sekä palveluvastaaville. Vuoden 2019 vastattiin yhteensä 75 773 puheluun.

Pelastusopisto tai **Kriisinhallintakeskus** eivät vastaanottaneet kansalaispalautetta vuonna 2019.

Rajavartiolaitos käsitteli vuonna 2019 kirjattujen tietojen mukaan yhteensä 1250 kirjallista kansalaispalautteeksi tai -kyselyksi luokiteltavaa yhteydenottoa, mikä on lähes kaksinkertainen määrä verrattuna edellisvuonna tilastoituun. Viestejä kansalaisilta tuli myös sosiaalisen median kautta. Suurin osa yhteydenotoista koski matkustukseen liittyviä kysymyksiä, Schengen-aluetta ja -säännöksiä, rajavalvontaa ja rajatarkastuksia. Yhteydenottoja ja kyselyitä tuli myös Rajavartiolaitoksen ja sen virkamiesten toiminnasta ja työstä yleisesti, Rajavartiolaitoksessa suoritettavasta varusmiespalveluksesta sekä vesiliikenteeseen ja merellisiin toimintoihin ja Rajavartiolaitoksen internet-sivuihin liittyen.

Poliisihallitukseen saapui vuonna 2019 yhteensä 3382 kansalaiskirjettä tai muuta kirjoitusta, joista laillisuusvalvonnan käsiteltäväksi kirjattiin 265 kirjoitusta. Kirjoitukset käsiteltiin Poliisihallituksessa tai siirrettiin poliisiyksiköiden vastattavaksi. Lisäksi Poliisihallitukseen saapui vuonna 2019 noin 2100 sellaista kirjoitusta, joiden ei katsottu edellyttävän erillistä käsittelyä. Tyypillisesti nämä kirjoitukset ovat yksittäisten henkilöiden toistuvia viestejä, jotka on kohdistettu laajalle viranomaisjoukolle. Sosiaalisen median kautta poliisille tulleita palautteita ei Poliisihallituksessa erikseen seurata.

Suojelupoliisilla on ympäri vuorokauden seurannassa oleva sähköpostiosoite suoran kansalaispalautteen mahdollistamiseksi. Osoitteeseen tulee useita

Kertomus	SM2023218
	00.04.02
27.08.2020	SMDno-2020-165

viestejä vuorokaudessa, ja kaikki saadut viestit ohjataan asianmukaisille virkamiehille ja tarvittaessa niihin vastataan. Asiallinen kansalaispalaute huomioidaan viraston toiminnan kehittämisessä, viraston viestinnässä ja viraston sisäisessä koulutustoiminnan suunnittelussa.

Suojelupoliisi teetti vuonna 2019 kyselytutkimuksen kansalaisten Suojelupoliisia ja sen toimintaa koskevista käsityksistä. Kyselyn mukaan kansalaisten luottamus Suojelupoliisia kohtaan on edelleen vahvaa. Kyselyn tulokset raportoitiin viraston johtoryhmälle, minkä lisäksi tulokset otetaan huomioon viraston toiminnan ohjauksessa ja kehittämisessä.

Sisäministeriössä vuonna 2019 saapuneita kansalaiskirjeitä vastuutettiin käsiteltäväksi pelastusosastolle 66, maahanmuutto-osastolle 173, poliisiosastolle 275, ministeriön kansainvälisten asioiden yksikölle yksi, kansallisen turvallisuuden yksikölle yksi sekä hallinto- ja kehittämisosastolle 17 kappaletta.

3. Havainnot ja johtopäätöksiä

3.1 Laillisuusvalvonnan järjestäminen sisäministeriössä

Sisäministeriö asetti 28.5.2019 arviointi- ja kehittämishankkeen, jonka tehtävänä oli tarkastella laillisuusvalvonnan järjestämistä sisäministeriössä. Hankkeen tehtävänä oli arvioida ja esittää nykytilaan nähden vaihtoehtoisia malleja laillisuusvalvonnan järjestämisessä ja ottaa huomioon organisaatiomuutokset ministeriössä sekä suojelupoliisin valvontaa koskevat erityispiirteet.

Hankeryhmä esitti 30.10.2019 valmistuneessa raportissaan (SMDno-2019-840) keskeisenä johtopäätöksenä, että sisäministeriön laillisuusvalvontatoimi tulisi kytkeä tiiviimmin SM:n hallinnonalan johtamis- ja ohjausjärjestelmään. Tämän nähtiin asettavan aikaisempaa suurempia vaatimuksia laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmälle, jonka toimintaa ehdotettiin muutoinkin aktivoitavaksi.

Hankeryhmä katsoi, että laillisuusvalvontatehtävät hoidetaan ministeriössä parhaiten yhdistämällä erilaisia vaihtoehtoisia malleja eri asiaryhmiin. Kokonaan hajautettua tai keskitettyä mallia hankeryhmä ei pitänyt toimivana. Suojelupoliisin valvonnan ja laillisuusvalvonnan osalta hankeryhmä piti perusteltuna ministeriötasolla yhdenmukaistaa menettelyä niin, että virastoa ohjaava toimintayksikkö, kansallisen turvallisuuden yksikkö, käsittelee asiantuntijoidensa voimin myös suojelupoliisin laillisuusvalvontaa koskevat asiat.

Hankeryhmän toimenpidesuositukset otetaan huomioon laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmän toiminnassa ja ensi vaiheessa SM:n ja sen hallinnonalan laillisuusvalvontaohjetta uudistettaessa.

3.2 Huomioita virastojen laillisuusvalvontakertomuksista

Poliisihallituksessa laillisuusvalvonnan tehtäväaluetta laajennettiin 1.7.2019 voimaan tulleen Poliisihallituksen työjärjestyksen muuttamisen yhteydessä käsittämään myös Poliisihallituksen toimintojen laillisuusvalvonta poliisiylijohtajan erikseen määräämässä laajuudessa. Poliisihallituksen kertomuksessa myös todetaan, että poliisilaitosten oikeusyksiköiden uusilla vastuilla (tietosuoja, eettinen kanava, nimitysasioiden valitusoikeus) on ollut jonkin verran vaikutusta tehtävämääriin ja toiminnan suuntaamiseen.

Kertomus	SM2023218
	00.04.02
27.08.2020	SMDno-2020-165

Poliisin eettinen kanava otettiin valtakunnalliseen käyttöön kaikissa poliisiyksiköissä alkuvuodesta 2019 ja vuoden aikana kanavan kautta saatettiin vireille yhteensä 211 asiaa.

Poliisihallitus kertomukseen sisältyy tapauskuvaus kolmesta Poliisihallituksen vuonna käsittelemästä asiasta, joilla voidaan arvioida olevan yleisempää mielenkiintoa:

Trump-Putin tapaaminen Helsingissä ja henkilön poistaminen ja kiinniottaminen presidenttien tiedotustilaisuudesta. Poliisilla korostunut velvollisuus varmistaa tilaisuuden häiriöttömyys.

Seitsemän veljestä -esitys poliisin ulkomaalaisvalvontaa käsitelleessä seminaarissa ”Helsingissä kadonneet”. Komisarion esitystapa oli harkitsematon ja kritiikille altis. Poliisin on vältettävä antamasta aihetta tulkinnalle poliisin asenteellisuudesta.

Kirjoittelu sosiaalisessa mediassa, ”Poliisit” -nimisessä facebook-ryhmässä selvästi rasistinen julkaisu, johon puuttuminen oli välttämätöntä. Virkamiehen menettely oli viestin sisältö huomioon ottaen varsin vakavaa, rikoskonstaapeli ymmärsi tehneensä virheen ja pyysi sitä anteeksi.

Rajavartiolaitos kertoo hallintokanteluiden määrän kasvaneen merkittävästi edellisvuoteen verrattuna. Myös kansalaispalautteen ja -kyselyiden määrät kaksinkertaistuivat vuodesta 2018. Määrän kasvua selitti osin tilastointitavan muutos. Palautteeseen vastataan erityisesti Rajavartiolaitoksen esikunnassa, Kaakkois-Suomen rajavartiostossa ja Helsinki-Vantaan lentoaseman rajatarkastuksista vastuussa olevassa Suomenlahden merivartiostossa.

Suojelupoliisin sisäistä laillisuusvalvontaa kehitettiin vuonna 2019 siviilitiedustelulainsäädännön voimaantulon myötä ja kehittämistoimet jatkuvat edelleen vuonna 2020. Suojelupoliisin esikuntaan sijoituvia lakimiesresursseja lisättiin siten, että laillisuusvalvonnan käytännön järjestämisestä vastaa virastossa kokopäiväinen sisäinen laillisuusvalvoja.

Myös Häätäkeskuslaitoksessa laillisuusvalvonnan resursseja vahvistettiin vuoden 2019 aikana, kun laillisuusvalvontatoimintoon aloitettiin määräaikaisen asiantuntijan rekrytointi laillisuusvalvontalakimiehen avuksi. Rekrytointi on tehty vuonna 2020 ja henkilö aloitti tehtävässään maaliskuussa.

Maahanmuuttoviraston kertomuksessa kiinnittää jälleen huomiota, kuinka hyvin ja kattavasti virasto saa sisällytettyä lukumäärä-, käsittelyaika- ja muita seurantatietoja käsittelemistään asioista laillisuusvalvontakertomukseen.

3.3 Johtopäätöksiä

Kuten edellä havainnot hallinnonalan virastojen kertomuksista osoittavat, laillisuusvalvonta on vuoden 2019 aikana vahvistanut asemaansa sisäministeriön hallinnonalalla: tehtäväaluetta on laajennettu, henkilöresursseja lisätty ja ohjauksella on havaittu olevan vaikutusta.

Kanteluiden ja kansalaiskirjeiden ja muiden yhteydenottojen määrissä on vuoden 2019 aikana havaittu kasvua. Esimerkiksi Rajavartiolaitoksessa käsiteltiin vuonna 2019 kirjattujen tietojen mukaan yhteensä 1250 kirjallista kansalaispalautetta, mikä on lähes kaksinkertainen määrä verrattuna edellisvuonna tilastoituun. Kantelun ja kansalaiskirjeen rajaa arvioidaan tapauskohtaisesti ja laillisuusvalvonnan asiantuntijat osallistuvat muutoinkin

Kertomus

SM2023218

27.08.2020

00.04.02

SMDno-2020-165

virastoihin saapuvan palautteen käsittelyyn. Erilaista palautetta saadaan ja myös käsitellään aikaisempaa enemmän myös sosiaalisessa mediassa.

Lukumääräisesti suurin osa hallintokanteluista käsitellään hallinnonalan virastoissa. Ministeriössä laillisuusvalvonnan asiantuntemusta ja koordinoitua on tarvittu erityisesti ylimmille laillisuusvalvojille annettavien selvitysten ja lausuntojen valmistelussa sekä laillisuusvalvojen antamien ratkaisujen vaatimien toimenpiteiden täytäntöönpanossa. On kuitenkin huomionarvoista, että sisäministeriössä maahanmuutto-osasto teki vuonna 2019 päätöksen yhteensä yhdeksään Maahanmuuttovirastoa koskevaan kanteluun.

Vuoden 2019 aikana voimaan tulleen tiedustelulainsäädännön myötä on keskeistä, että sisäministeriön suorittama suojelupoliisiin laillisuusvalvonta yhteen sovitetaan muun ulkoisen valvonnan kuten ylimpien laillisuusvalvojen ja tiedusteluvalvontavaltuutetun sekä tietosuojavaltuutetun valvonnan kanssa.

Muiden laillisuusvalvontaan liittyneiden laajojen hankkeiden ja työtehtävien vuoksi sisäministeriön ja sen hallinnonalan laillisuusvalvontaohjeen päivittäminen ei ollut mahdollista vielä vuoden 2019 aikana ja ohjeen voimassaoloaika jatkettiin 30.6.2020 saakka. Ohjeen uudistaminen päästiin aloittamaan sisäministeriössä konkreettisesti loppuvuodesta 2019 ja uusi ohje valmistui yhteistyössä laillisuusvalvonnan kehittämistyöryhmän kanssa kevään 2020 aikana.⁵

Osastopäällikkö

Jukka Aalto

Hallintolakimies

Tiina Mantere

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Sisäministeriö 27.08.2020 klo 10:44. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Jakelu

Sisäministeri Maria Ohisalo
Kansliapäällikkö Kirsi Pimiä
SM:n osastot ja erilliset yksiköt
CMC, Häke, Migri, PEO, Poha, Supo

Tiedoksi

Eduskunnan oikeusasiamies
Valtioneuvoston oikeuskansleri
Tiedusteluvalvontavaltuutettu
Tietosuojavaltuutetun toimisto
Valtakunnansyyttäjänvirasto
Yhdenvertaisuusvaltuutettu

⁵ Ohje Laillisuusvalvonta sisäministeriössä ja sen hallinnonalalla SMDno-2020-158 tuli voimaan 10.8.2020 alkaen.